

چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم‌آباد

حسین میخک^۱، مهدی رحیمیان*^۲ و زینب اسدپوریان^۳

(۳) دانش آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه لرستان.

(۲) استادیار گروه اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی دانشگاه لرستان.

* نویسنده مسئول: Rahimian.m@lu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۷/۱۸

چکیده

بخش دامداری به‌عنوان یکی از زیربخش‌های کشاورزی نقش اساسی در امنیت غذایی جامعه دارد. تولیدکنندگان این بخش علی‌رغم نقش آفرینی پررنگ در اقتصاد کشور به‌طور عام و اقتصاد کشاورزی به‌طور خاص مورد توجه محققان قرار نگرفته‌اند، هدف از انجام این تحقیق، بررسی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم‌آباد بود. جامعه آماری شامل دامداران روستایی در سال ۱۳۹۷ در شهرستان خرم‌آباد (N=۱۲۰۱۴) بودند. از جامعه‌ی دامداران ۱۷۱ نفر با استفاده از فرمول کوکران به‌عنوان حجم نمونه تعیین شد. سپس دامداران به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب و داده‌های مورد نیاز از آنان به‌وسیله‌ی پرسشنامه گردآوری شد. روایی و پایایی پرسشنامه به‌ترتیب، با استفاده از نظرات کارشناسان بخش امور دام جهاد کشاورزی و ضریب آلفای کرونباخ (۰/۷۹۸) مورد تأیید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS انجام شد. بر اساس نتایج تحلیل عاملی، چالش‌های مدیریتی فراروی واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم‌آباد به ترتیب اهمیت در ۹ دسته؛ (۱) دسترسی کم به غذای دام، (۲) تأمین اعتبارات و مشکلات قیمتی، (۳) کاهش کمی و کیفی نیروی انسانی، (۴) تکنولوژی پایین دامدارهای سنتی، (۵) تغییر سبک زندگی تولیدکنندگان، (۶) مشکلات آموزشی- ترویجی، (۷) ضعف در بازاریابی، (۸) پشتیبانی ناکافی و (۹) خدمات ضعیف دامپزشکی دسته‌بندی شدند. این عوامل توانستند ۷۱/۴۸ درصد از واریانس کل را تبیین نمایند.

واژه‌های کلیدی: دامپروری، زیربخش دام، موانع دامداری سنتی و تحلیل عاملی.

مقدمه

امروزه در بیش‌تر کشورها و به‌ویژه در مناطق روستایی تولید غذا توسط صنایعی هم‌چون کشاورزی، شیلات، دامداری، مرغداری و غیره انجام می‌شود (اله‌ویسی و همکاران، ۱۳۹۶). در بین بخش‌های مختلف کشاورزی، دامپروری دارای اهمیت ویژه‌ای است. اولین و مهم‌ترین نقش دامپروری، تأمین امنیت غذایی است. شواهد نشان می‌دهد، حدود ۹۰ درصد تولیدکنندگان روستایی در بخش کشاورزی کشورهای در حال توسعه را کشاورزان و دامپروران خرده‌پا تشکیل می‌دهند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۰). در مقایسه با تولیدات سایر زیربخش‌های کشاورزی تولیدات دامی کشور، با توجه به ظرفیت‌های موجود در کشور و منابع داخلی فراوان و قابل استفاده، ارزش بالایی دارد (Bakhshi, 2004). به‌عبارتی تقاضا برای تولیدات دامی در حال افزایش است و این روند در آینده‌ای نه چندان دور به‌دلیل تأمین امنیت غذایی انسان‌ها شدت بیش‌تری خواهد گرفت (WHO, 2003; Alexandratos and Bruinsma, 2012). طبق گزارش فائو به‌دلیل افزایش تقاضا برای غذا، به‌طور معمول تقاضا برای گوشت تا سال ۲۰۳۰ در حدود ۸۰ درصد افزایش خواهد یافت و این رقم تا سال ۲۰۵۰ به‌بیش از ۲۰۰ درصد خواهد رسید (FAO, 2018). این افزایش تقاضا به‌طور معمول با افزایش جمعیت، رشد شهرنشینی و رشد اقتصادی ارتباط مستقیمی دارد و محققان پیش‌بینی کرده‌اند که افزایش در تقاضا هم‌چنان وجود خواهد داشت (Baldi and Gottardo, 2017; Hassen et al., 2016; UN, 2017). از این‌رو تولیدات دامی در کشورهای در حال توسعه و حتی کشورهای با درآمد متوسط برای بهبود معیشت و بقای جمعیت بشر لازم و ضروری است (FAO, 2009; Herrero et al., 2013a, 2014). در همین راستا دامداری‌های سنتی در حال حاضر بخش قابل‌توجهی از لبنیات و گوشت مورد نیاز شهرنشینان را تأمین می‌کنند (FAO, 2015; IFAD, 2015; The World Bank, 2007). به‌طوری‌که پژوهشگران بر رفع مشکلات و شکاف عملکردی این دامداری‌ها به دلیل نقش بارز آن‌ها در تولید تأکید کرده‌اند (Van Ittersum et al., 2016; Mayberry et al., 2017). در واقع دامداری سنتی، از جمله فعالیت‌های مهم اقتصادی روستاهاست که درصد زیادی از تولیدات دامی از جمله گوشت، شیر و فرآورده‌های آن را در بر می‌گیرد و علاوه بر خودمصرفی خانوارهای روستایی به ایجاد درآمد از طریق فروش این فرآورده‌ها نیز می‌انجامد (شفیعی، ۱۳۹۳). پژوهش‌های مختلفی به نقش دامداری‌های سنتی در توسعه و بهبود معیشت مناطق روستایی در کشورهای در حال توسعه اشاره کرده‌اند (Sharma et al., 2013; Baiphethi and Jacobs, 2009). به‌طوری‌که کشورهای در حال توسعه سهم خود را در تولید جهانی لبنیات نسبت به کشورهای توسعه یافته افزایش داده‌اند و هم‌چنین سودآوری تولید شیر در کشورهای در حال توسعه بیش‌تر است و نقش مهم دامداری‌های سنتی در تولید لبنیات در کشورهای در حال توسعه را به‌عنوان یکی از دلایل دستیابی به این امر می‌داند (FAO, 2014). در دامداری‌های سنتی به دلیل وضعیت مالی ضعیف دامداران سطح استفاده از فن‌آوری‌های نوین پایین است که به تبع آن بازده

حاصل از آن اغلب پایین می‌باشد (Van den berg, 2013). از طرفی در واحدهای سنتی دامداری به دلیل پایین بودن قیمت شیر و بالا بودن نهاده‌های خوراکی موردنیاز دام، اکثر دامداران از وضعیت مالی مناسبی برخوردار نیستند. اکثر دامداران به دلیل سواد پایین، مهارت استفاده از فن‌آوری نوین را ندارند. در مقابل هم نهادهای ارائه دهنده خدمات ترویجی در غالب اوقات توجهی به آموزش دامداران در زمینه معرفی نژادهای پربازده، خدمات تلقیح مصنوعی و دیگر موضوعات مربوط به واحد دامداری ندارند. به عبارتی فقدان دانش فنی دامداران به کیفیت پایین تولید منجر خواهد شد (Baiphethi and Jacobs, 2009). علی‌رغم سهم قابل توجهی که واحدهای دامداری سنتی در تولید پروتئین موردنیاز کشور دارند، این بخش با مشکلات و موانعی دست‌به‌گریبان است و به دلیل اینکه بخش دامداری از عوامل مهم و تأثیرگذار در بخش کشاورزی است شناسایی مشکلات و موانع موجود در این بخش می‌تواند به توسعه بخش کشاورزی در استان کمک نماید. از این‌رو پژوهش حاضر با هدف بررسی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم‌آباد انجام شده است. با توجه به اهمیت موضوع پژوهش‌های متعددی در زمینه چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی، توسط محققان داخلی و خارجی صورت گرفته که ابتدا به بررسی پژوهش‌های داخلی پرداخته خواهد شد. (رضوان فر و همکاران، ۱۳۸۵)، در پژوهشی مشکل اصلی توسعه‌نیافتگی بخش دامپروری سنتی در ایران را محدودیت فناوری و منابع فیزیکی، نبود مدیریت دانش و اطلاعات برای توسعه منابع انسانی و محدودیت خدمات‌رسانی آموزشی و ترویجی به ویژه برای دامداران خرده‌پا می‌دانند. مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رکود اقتصادی دامداری در پژوهش انجام گرفته توسط (بیات و همکاران، ۱۳۹۰)، مهاجرت روستاییان و خروج نیروی کار، ضعف توان مالی روستاییان در خرید دام کم بازده و از عوامل مدیریتی محدودیت واگذاری اعتبارات و تسهیلات بانکی به روستاییان کم درآمد و عامل آسیب‌پذیری شدید دامداری سنتی از خشکسالی و کمبود علوفه دانسته است. (فورچی و قره باشی، ۱۳۹۰) در پژوهشی مشکلات صنعت دامپروری را چنین برشمرده‌اند: کمبود و گران بودن علوفه خوراکی، پایین بودن سطح زیرکشت علوفه، اطلاعات علمی و فنی پایین دامداران، نبود مراکز خرید و صنایع تبدیلی محصولات دامی، مشکلات مدیریتی در زمینه تغذیه، بهداشت، تولید مثل، اصلاح نژاد، بازاریابی، آشنا نبودن دامداران با فناوری‌های روز، مشکلات اقتصادی، بی‌سوادی بخش عمده بهره‌برداران دام، توسعه شهرنشینی، و جاذبه‌های شهری. هم‌چنین (میرزایی و زیبایی، ۱۳۹۲)، در ارزیابی سیاست‌های مقابله با خشکسالی دولت در حمایت از جوامع عشایری استان فارس، دلیل آسیب‌پذیری شدید دامداری سنتی حاصل از خشکسالی را کمبود علوفه دانسته‌اند. هم‌چنین سیاست‌های مقابله با آن را تأمین آب آشامیدنی، بیمه دام، تأمین وام کم بهره، خرید تضمینی دام و تأمین علوفه ارزان قیمت بیان کرده است. (بورخانی و حسینی، ۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان تحلیل مشکلات و محدودیت‌های دامداران عشایر روستای توچال در شهرستان پاکدشت در استان تهران پرداختند که نتایج نشان داد موانع زیرساختی- نهادی، موانع مدیریت خانوادگی، موانع اقتصادی-

مالی، محدودیت‌های ناشی از موقعیت اکولوژیکی - محیطی و زراعی، موانع حمایتی - پشتیبانی، موانع آموزشی - مهارتی، کمبود امکانات زیربنایی و رفاهی مهم‌ترین مشکلات و محدودیت‌های دامداران عشایر در روستای توچال می‌باشد. هم‌چنین در زمینه چالش‌های فراروی مدیریت دامداری‌های سنتی مطالعات مختلفی توسط محققان خارجی انجام شده است. به‌طور مثال از نظر Banda و همکاران (2011) عدم وجود نژادهای پربازده در منطقه، تغذیه ضعیف دام، مشکلات مربوط به بهداشت دام و کمبود خدمات مربوط به بازاریابی محصولات لبنی و قیمت پایین این محصولات می‌باشد. هم‌چنین Tebug (2012) مهم‌ترین مشکلات دامداری‌های سنتی را کمبود مکان نگهداری دام و به‌تبع آن مشکلاتی بهداشتی که پس از آن به وجود خواهد آمد، حمایت ضعیف دولت در ارائه خدمات تلقیح مصنوعی و تولید پایین این دامداری‌ها معرفی می‌نماید. طبق بررسی‌های DAFF (2012) و Chinogaramombe و همکاران (2008) مهم‌ترین چالش‌های پیشروی دامداری‌های سنتی مهاجرت به شهر، پایین بودن بهره‌وری گاوهای شیری به دلیل عدم استفاده از فناوری‌های مرتبط، کمبود منابع مالی مورد نیاز، پایین بودن سطح آموزش‌های ترویجی، قیمت پایین شیر، کمبود خوراک مورد نیاز دام و بالا بودن قیمت آن، مشکلات مربوط به باروری دام و نبود خدمات دامپزشکی و متخصصین مربوطه و در نتیجه شیوع بالای بیماری برای دام می‌باشند. هم‌چنین در تحقیقی در زامبیا توسط Tembo و همکاران (2014) انجام شده است، کمبود زمین برای کاشت علوفه مورد نیاز و مکان نگهداری دام، تولید پایین دام، مشکلات بهداشتی نگهداری دام، عدم دسترسی به خدمات تلقیح مصنوعی، حمایت ضعیف دولت در ارائه خدمات اعتباری به دامداران و مشکلات مربوط به بازاریابی محصولات لبنی به عنوان مهم‌ترین مشکلات دامداری‌های سنتی اعلام شده است. هم‌چنین Otieno و Cheruiyot (2017) نیز در پژوهش خود، چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی را عدم تعادل جنسیتی در مدیریت دامداری (حدود ۹۹ درصد مرد و بیش‌تر از ۶۰ سال)، سطح پایین تحصیلات که دریافت کمک‌های ترویجی و انتقال اطلاعات از کارشناسان و متخصصان را با مشکل مواجه می‌سازد و هم‌چنین نبود مراکز اصلاح نژاد و جفت‌گیری به صورت طبیعی می‌دانند. از طرفی دولت نقش مهمی در حمایت از دامداری‌های سنتی دارد. چنان‌که نتایج پژوهش Chagunda و همکاران (2015) در مالاوی و زامبیا نشان می‌دهد که دولت‌های ملی نقش مهمی در تحریک روستاییان به توسعه دامداری‌های سنتی به‌منظور سرعت بخشیدن به رشد اقتصادی و کاهش فقر به ویژه در میان روستاییان دارند و اعتبارات ویژه‌ای را به این امر اختصاص داده‌اند و برای حمایت از دامداری‌های سنتی راه‌کارهای ویژه‌ای شامل: واردات نژادهای پیشرفته با تولید بالا، تلقیح مصنوعی و ارتقاء خدمات دامپزشکی به دامداران را ارائه دادند. هم‌چنین Numba (2011) در پژوهش خود در زامبیا گزارش دادند که دولت می‌تواند از طریق فراهم کردن منابع مالی مورد نیاز دامداران، به دامداران سنتی کمک نماید. جمع‌بندی مطالعات مرور شده نشان می‌دهد که محدودیت فناوری و منابع فیزیکی، نبود مدیریت دانش و اطلاعات برای توسعه منابع انسانی، محدودیت خدمات‌رسانی آموزشی و

ترویجی، مهاجرت روستاییان و خروج نیروی کار، ضعف توان مالی روستاییان در خرید دام کم بازده و از عوامل مدیریتی محدودیت واگذاری اعتبارات و تسهیلات بانکی به روستاییان کم درآمد و عامل آسیب پذیری شدید دامداری سنتی از خشک سالی و کمبود علوفه، کمبود و گران بودن علوفه خوراکی، پایین بودن سطح زیرکشت علوفه، اطلاعات علمی و فنی پایین دامداران، نبود مراکز خرید و صنایع تبدیلی محصولات دامی، مشکلات مدیریتی در زمینه تغذیه، بهداشت، تولیدمثل، اصلاح نژاد، بازاریابی، آشنا نبودن دامداران با فناوریهای روز، مشکلات اقتصادی، بی سوادی بخش عمده بهره برداران دام، توسعه شهرنشینی و جاذبه های شهری، موانع مدیریت خانوادگی، موانع اقتصادی- مالی، محدودیت های ناشی از موقعیت اکولوژیکی - محیطی و زراعی، موانع حمایتی - پشتیبانی، کمبود امکانات زیربنایی و رفاهی، تغذیه ضعیف دام، مشکلات مربوط به بهداشت دام، قیمت پایین محصولات لبنی، پایین بودن بهره وری گاوهای شیری به دلیل عدم استفاده از فناوریهای مرتبط، کمبود منابع مالی مورد نیاز، پایین بودن سطح آموزش های ترویجی، قیمت پایین شیر، کمبود خوراک مورد نیاز دام و بالا بودن قیمت آن، مشکلات مربوط به باروری دام و نبود خدمات دام پزشکی و متخصصین مربوطه و در نتیجه شیوع بالای بیماری برای دام، کمبود زمین برای کاشت علوفه مورد نیاز و مکان نگهداری دام، تولید پایین دام، مشکلات بهداشتی نگهداری دام، عدم دسترسی به خدمات تلقیح مصنوعی، حمایت ضعیف دولت در ارائه خدمات اعتباری به دامداران، هم چنین نبود مراکز اصلاح نژاد و جفت گیری به صورت طبیعی از موانع مهم مدیریت واحدهای دامداری سنتی می باشد. با توجه به این که تحقیقات صورت گرفته در مکان های مختلفی انجام شده است، این احتمال وجود دارد که در جوامع مختلف موانع و مشکلات خاصی در زمینه ی مدیریت واحدهای دامداری های سنتی وجود داشته باشند. به همین دلیل تحقیق حاضر درصدد بررسی چالش های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم آباد می باشد.

مواد و روش ها

این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی، از نظر نحوه ی جمع آوری اطلاعات از نوع میدانی است و از آن جایی که این پژوهش به بررسی چالش های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی پرداخته است از نوع تحقیقات اکتشافی و هم وابسته می باشد. در این پژوهش جامعه آماری شامل تمامی دامداران شهرستان خرم آباد در سال ۱۳۹۷ می باشند. هم چنین بنا بر اطلاعات گرفته شده از مرکز آمار ایران تعداد کل دامداران در شهرستان خرم آباد حدود ۱۲۰۱۴ نفر می باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۷۱ نفر تعیین شد. فرمول کوکران به صورت زیر می باشد؛

$$n = \frac{N(t * s)^2}{N(d)^2 + (t * s)^2}$$

رابطه ۱:

که در آن؛ حجم نمونه = n ، انحراف معیار (جامعه) = s ، حجم جامعه = N ؛ دقت احتمالی = d و $t = 1/96$ می باشد. به منظور تعیین انحراف معیار جامعه مورد مطالعه و هم چنین تعیین دقت احتمالی مطلوب، تعداد ۳۰ نمونه از جامعه آماری

مشابه جامعه آماری تحقیق، پیش‌آزمون شد. انحراف معیار به‌دست آمده از متغیر میزان زمین افراد مورد مطالعه مربوط به این پیش‌آزمون ۷/۰۶ به دست آمد. دقت احتمالی مطلوب نیز از طریق فرمول زیر محاسبه شده است.

$$d = t * \frac{s}{\sqrt{n}} \quad d = 1.96 * \frac{7.06}{\sqrt{30}} = 2.4 \quad \text{رابطه ۲:}$$

به‌منظور افزایش دقت و صحت نتایج، مقدار دقت احتمالی به‌دست‌آمده تا حد ۱/۱ تعدیل داده شد و حجم نمونه طبق فرمول کوکران به صورت زیر محاسبه گردید؛

$$n = \frac{12014(1.96*7.06)^2}{12014(1.1)^2 + (1.96*7.06)^2} = 171 \quad \text{رابطه ۳:}$$

از طریق فرمول کوکران معادل ۱۷۱ نفر تعیین شد، اما برای دقت بیشتر تعداد ۱۷۵ پرسشنامه تکمیل گردید. در این تحقیق نمونه‌گیری به شرح ذیل انجام شد.

در مرحله اول هر چهار بخش پاپی، چغلوندی، زاغه و مرکزی شهرستان خرم‌آباد انتخاب شدند. سپس با توجه به تعداد دامداران سنتی در هر بخش و به تفکیک در هر دهستان، درصد نمونه‌ی انتخابی از هر دهستان از حجم نمونه مشخص گردید. سپس در هر دهستان نمونه‌ها به‌طور تصادفی ساده انتخاب و اطلاعات لازم از آن‌ها به وسیله‌ی پرسشنامه محقق ساخته کسب گردید.

روایی پرسشنامه، به روش اعتبار محتوایی و با استفاده از نظرات ۶ نفر از کارشناسان جهاد کشاورزی استان لرستان و هم‌چنین سه نفر از اساتید دانشگاه لرستان و پایایی آن (در بخش چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی) نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۷۹۸) مورد تأیید قرار گرفت.

پرسشنامه دارای دو بخش که بخش اول شامل اطلاعات و مشخصات فردی، حرفه‌ای و اقتصادی دامداران بود.

در بخش دوم پرسشنامه نیز، میزان وجود داشتن هر یک از چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در منطقه مورد مطالعه از طریق ۳۴ گویه (موانع)، در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت از «خیلی کم» تا «خیلی زیاد»، مورد سنجش قرار گرفت.

در بخش آمار توصیفی از آماره‌هایی چون فراوانی، میانگین، انحراف معیار و کمینه و بیشینه به توصیف ویژگی‌های دامداران پرداخته شد.

در بخش استنباطی نیز، دسته‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی از طریق تحلیل عاملی

اکتشافی انجام شد. موارد فوق با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد.

جدول ۱: توزیع نمونه‌ها شهرستان خرم‌آباد

بخش (تعداد دامدار)	دهستان	تعداد نمونه در هر دهستان	درصد از حجم نمونه	تعداد نمونه
چغلوندی (۲۵۳۰)	بیرانوند جنوبی	۱۵۰۰	۱۲.۴۸	۲۲
	بیرانوند شمالی	۱۰۳۰	۸.۵۷	۱۵
زاغه (۲۸۵۰)	رازان	۷۰۰	۵.۸۲	۱۰
	زاغه	۱۲۵۰	۱۰.۴۰	۱۸
	قایدرحمت	۹۰۰	۷.۴۹	۱۳
مرکزی (۴۳۸۴)	ازنا	۶۱۸	۵.۱۴	۹
	ده پیر جنوبی	۶۰۹	۵.۰۶	۹
	ده پیر شمالی	۶۱۷	۵.۱۳	۹
	رباط	۶۰۰	۴.۹۹	۹
	کرگاه غربی	۷۰۰	۵.۸۲	۱۰
	کرگاه شرقی	۵۰۰	۴.۱۶	۷
	کاکا شرف	۷۴۰	۶.۱۵	۱۱
پاپی (۲۲۵۰)	سپیددشت	۲۲۵۰	۱۸.۸۲	۳۳
جمع کل (۱۲۰۱۴)		۱۲۰۱۴	۱۰۰	۱۷۵

نتایج و بحث

آمار توصیفی

بر اساس نتایج توصیفی ارائه شده در جداول (۲) و (۳)، محدوده‌ی سنی پاسخگویان بین ۲۶ تا ۸۳ و میانگین سن آنان ۴۹ سال بود و بیش‌تر افراد در گروه سنی ۶۰-۴۵ سال قرار داشتند؛ که از لحاظ وضعیت تأهل ۸۴ درصد پاسخگویان را افراد متأهل و ۱۶ درصد نیز مجرد تشکیل می‌دهد. میانگین بعد خانوار پاسخگویان ۵ نفر و دامنه تغییرات بین ۱ تا ۱۰ نفر می‌باشد. سطح سواد بیش‌تر کشاورزان (۷۷/۷ درصد) پایین‌تر از دیپلم، ۱۴/۳ درصد دیپلم و ۸ درصد نیز دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. از لحاظ وضعیت اشتغال سرپرستان خانوارهای مورد مطالعه در منطقه (۵۲/۶ درصد) دامداری، ۳۶ درصد کشاورزی، ۱۰ درصد باغدار و ۱۰ درصد نیز کارگر را شغل اصلی خود عنوان کردند. علاوه بر این شغل فرعی اکثر سرپرستان خانوارها (۴۸/۶ درصد) کشاورزی می‌باشد. دامنه تغییرات سابقه شغل دامداری در منطقه مورد مطالعه بین ۰ تا ۵۰ سال و میانگین سابقه کار آنان نیز، ۲۰/۵۵ سال بود. دامنه تغییرات هزینه‌ای دامداران بین ۴ تا ۶۰ میلیون تومان در سال و میانگین هزینه آنان نیز، حدود ۱۴/۳۰ میلیون تومان در سال بود، هزینه اکثریت کشاورزان (۵۵/۵ درصد) بین ۱۰ تا کم‌تر از ۱۵ میلیون تومان بود. هم‌چنین میانگین درآمد دامداران در سال حدود ۱۱/۹۲ میلیون تومان می‌باشد. از نظر منبع تأمین

خوراک دام (۷۲/۶ درصد)، دامداران از کشاورزی شخصی، ۱۲/۶ درصد از تعاونی‌های دامداران، ۱۰/۹ درصد از واحدهای تولیدی خصوصی خوراک دام و ۴ درصد نیز از بازار خوراک دام واحد خود را تهیه می‌کنند. همچنین دامنه تعداد رأس دام پرورشی دامداران بین ۱-۱۲۲ رأس بوده که به طور میانگین هر دامدار ۳۳ رأس دام را مالک می‌شود. حدود نیمی از دامداران (۴۴ درصد) دارای تعداد دام کم‌تر از ۲۰ رأس بودند. همچنین از نظر نوع ترکیب دام نگهداری شده در واحدهای دامداری (۳۴/۳ درصد)، گاو، ۲۸ درصد گوسفند، ۱۷/۷ درصد ترکیب گاو و گوسفند و ۲۰ درصد نیز به صورت ترکیب گوسفند و بز می‌باشد. میزان تمایل اکثریت دامداران (۳۰/۳ درصد) به تبدیل واحدهای دامداری سنتی به صنعتی در سطح زیاد بودند. همچنین میزان مشارکت اکثر افراد خانواده در کار دامداری (۲۵/۷) در سطح خیلی کم می‌باشد و میانگین مشارکت در شغل دامداری در بین افراد خانوار در حدود ۲/۹۶ درصد می‌باشد. جدول ۴ میزان رضایت دامداران را از قیمت نهاده‌های دامی، قیمت تضمینی گوشت و شیر و همچنین میزان رضایت روستاییان را از شغل دامداری نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، به علت بالا بودن قیمت نهاده‌های دامی و قیمت پایین خرید تضمینی محصولات از دامداران، روستاییان نسبت به این موضوع بسیار ناراضی هستند، علاوه بر این نتایج نشان می‌دهد که میزان رضایت روستاییان از شغل دامداری با وجود مشکلاتی که در تهیه نهاده‌های دامی و قیمت‌گذاری محصولات تولیدی خود دارند، در سطح بالای قرار دارد.

جدول ۲: ویژگی دامداران در منطقه مورد مطالعه

متغیر	گروه‌ها	درصد	متغیر	گروه‌ها	درصد
وضعیت تأهل	مجرد	۱۶	شغل دوم سرپرست	کارگر	۱۰
	متأهل	۸۴		باغدار	۱۰
				دامدار	۵۲/۶
سطح تحصیلات	بالاتر از دیپلم	۸	منبع خوراک دام	کشاورز	۳۶
	دیپلم	۱۴/۳		بازار آزاد	۴
	پایین‌تر از دیپلم	۴۴/۵		واحد تولید خصوصی	۱۰/۹
شغل اصلی سرپرست	بیسواد	۳۳/۱	نوع دام	تعاونی	۱۲/۶
	کارگر	۱۰		کشاورزی شخصی	۷۲/۶
	باغدار	۱۰		گوسفند و بز	۲۰
	دامدار	۵۲/۶		گوسفند و گاو	۱۷/۷
	کشاورز	۳۶		گوسفند	۲۸
				گاو	۳۴/۳

۳: ادامه ویژگی دامداران در منطقه مورد مطالعه

مشارکت خانواده در کار دامداری	تمایل تبدیل به دامداری صنعتی	سابقه فعالیت دامداری	تعداد دام (رأس)	درآمد دامدار (میلیون تومان)	هزینه دامدار (میلیون تومان)	بعد خانوار (نفر)	سن (سال)	متغیر (واحد)
۲/۹۶	۳/۳۴	۲۰/۵۵	۳۳	۱۱/۹۲	۱۴/۳۰	۵	۴۹	میانگین
۵-۰	۵-۰	۵۰-۳	۱۲۲-۱	۶۰-۳	۶۰-۴	۱۰-۱	۲۶-۸۳	دامنه
خیلی کم (۱)	زیاد (۴)	۱۰-۲۰	کمتر از ۲۰	۵-۱۵	۵-۱۵	۳-۶	۶۰-۴۵	گروه اکثریت

جدول ۴: میزان رضایت از قیمت نهاده‌های دامی، قیمت تضمینی گوشت و شیر و رضایت از شغل دامداری

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	اصلاً	موارد رضایت
۰	۰	۰	۲/۳۰	۱۶	۸۱/۷۰	رضایت از قیمت نهاده‌های دامی
۰	۱/۱۰	۸/۶۰	۸	۱۶/۶۰	۶۵/۵۰	رضایت از قیمت تضمینی گوشت و شیر
۱۴/۳۰	۳۱/۴۰	۲۹/۱۰	۸	۱۲	۵/۱۰	رضایت از شغل دامداری

رتبه‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی از دیدگاه دامداران

به منظور بررسی نظر دامداران و رتبه‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای سنتی در منطقه مورد مطالعه برای واحدهای صنعتی، ۳۴ گویه در قالب یک جدول آورده شد و از دامداران خواسته شد تا نظر خود را، نسبت به اینکه هر یک از گویه‌ها تا چه میزان به عنوان مانعی در مدیریت واحدهای سنتی محسوب می‌شوند بیان نمایند. به این کار از ضریب تغییرات (تقسیم انحراف معیار به میانگین) استفاده گردید. بدین صورت که هر چه عدد ضریب تغییرات کم‌تر باشد، چالش مذکور از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و به میزان بیشتری در منطقه مورد نظر وجود دارد. نتایج حاصل از رتبه‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری واحدهای سنتی نشان داد که گویه‌های بالا بودن قیمت خوراک دام، پایین بودن قیمت تضمینی خرید محصولات گوشتی و لبنی از دامداران و محدودیت واگذاری اعتبارات و تسهیلات بانکی به روستاییان کم‌درآمد گویه‌هایی هستند که نسبت به سایر موانع به نسبت بیشتری در مدیریت واحدهای دامداری سنتی در منطقه مورد مطالعه وجود دارند. هم‌چنین رشد نیافتن آگاهی و دانش روستاییان در مورد شیوه‌های علمی روز دامداری، افزایش برنامه‌های بهداشت محیط روستا و مشکلات بهداشتی نگهداری دام در بافت کالبدی و مسکونی روستا و گرایش خانواده‌های روستایی به سبک و شیوه و فرهنگ زندگی شهرنشینی و عدم هم‌خوانی آن با سبک زندگی روستا موانعی هستند که نسبت به سایر موارد به میزان کم‌تری از نظر کشاورزان در منطقه مورد مطالعه به‌عنوان چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی به شمار می‌آیند. دیگر نتایج در جدول شماره ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵: رتبه‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در منطقه مورد مطالعه

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	چالش‌ها
۱	۱/۰۳۰	۴/۷۳	۴/۵۹۴	بالا بودن قیمت خوراک دام
۲	۱/۰۶۷	۴/۷۹	۴/۴۸۶	پایین بودن قیمت تضمینی خرید محصولات گوشتی و لبنی از دامداران
۳	۱/۱۵۶	۴/۴۴	۴/۱۲۶	محدودیت واگذاری اعتبارات و تسهیلات بانکی به روستاییان کم‌درآمد
۴	۱/۱۶۸	۴/۴۷	۳/۸۲۹	در دسترس نبودن دامپزشک و خدمات دامپزشکی
۵	۱/۱۹۲	۵/۱۰	۴/۲۸۰	تغییرات شدید آب‌وهوایی و تضعیف شدن مراتع و جایگاه چرای دام‌ها
۶	۱/۱۹۸	۵/۳۷	۴/۴۸۰	نوسانات شدید قیمت محصولات دامی
۷	۱/۲۲۶	۵/۱۶	۴/۲۱۱	بالا بودن نرخ بهره بانکی و مشکلات مربوط به تأمین ضمانت و وثیقه بانکی
۸	۱/۲۳۱	۵/۲۰	۴/۲۳۳	تضعیف مراتع به دلیل افزایش چرای دام و عدم تلاش برای احیای مراتع
۹	۱/۲۳۹	۴/۲۳	۳/۴۱۷	نبود صندوق حمایت از دامداران
۱۰	۱/۲۵۹	۴/۳۳	۳/۴۴۰	نبود مراکز اصلاح نژاد و آزمایشگاه‌ها مناسب در منطقه
۱۱	۱/۲۶۰	۴/۱۵	۳/۲۹۷	نبود نژاد پرزده متناسب با شرایط منطقه
۱۲	۱/۲۸۰	۴/۳۰	۳/۳۶۰	پایین بودن عملکرد دام بومی در تولید شیر و گوشت
۱۳	۱/۲۹۳	۴/۲۳	۳/۲۹۶	کمبود دانش و مهارت فنی دامداران در زمینه به نژادی و اصلاح نژاد دام‌ها
۱۴	۱/۳۲۵	۵/۰۱	۳۰۷۷۷	مشکل دسترسی به داروهای دامی و بالا بودن قیمت آن‌ها
۱۵	۱/۳۴۶	۵/۵۰	۴/۱۳۱	واگذاری بیشتر مراتع روستاییان به منابع طبیعی و کمبود ظرفیت مراتع موجود
۱۶	۱/۳۵۰	۵/۶۴	۴/۱۸۹	نبود بازار فروش مشخص و وجود واسطه‌ها در زمینه فروش محصولات دامی
۱۷	۱/۳۶۰	۵/۶۶	۴/۱۶۰	نداشتن زمین زراعی مناسب و کافی برای کشت علوفه و تهیه خوراک دام
۱۸	۱/۳۷۷	۵/۴۱	۳/۹۳۱	کاشت و تصرف مراتع توسط کشاورزان و روستاییان
۱۹	۱/۳۷۹	۵/۷۱	۴/۱۴۳	تلفات بیش از حد دام‌ها به دلیل شیوع بیماری و عدم آگاهی دامداران از نوع بیماری و نحوه مبارزه با آن
۲۰	۱/۵۰۱	۵/۸۵	۳/۸۹۷	ضعف توان مالی دامداران در خرید دام‌های با بازده اقتصادی بالا
۲۱	۱/۵۱۰	۵/۵۸	۳/۶۹۷	رغبت پایین جوانان روستایی به شغل دامداری
۲۲	۱/۵۱۱	۵/۷۰	۳/۷۷۱	عدم توانایی دامدار در نگهداری دام به دلیل کمبود سن
۲۳	۱/۵۱۲	۴/۸۷	۳/۲۲۳	سخت بودن شرایط بیمه و پرداخت ضعیف خسارت‌های وارده به دامداران
۲۴	۱/۵۴۶	۵/۳۶	۳/۴۶۹	استفاده از خوراک‌های نامناسب و روش‌های سنتی در تغذیه دام‌ها
۲۵	۱/۵۵۱	۵/۶۷	۳/۶۵۱	عدم آشنایی دام‌داران با نهاده‌های خوراکی جدید
۲۶	۱/۵۵۹	۵/۶۱	۳/۶۰۶	قاجاق دام زنده به کشور و عوارض ناشی از بیماری دام‌های قاجاق و نوسانات قیمتی که به همراه دارند
۲۷	۱/۵۶۲	۵/۰۴	۳/۲۳۴	توجه نداشتن اداره تولید دامی و ترویج به برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی
۲۸	۱/۵۶۵	۵/۷۱	۳/۵۶۷	مهاجرت جوانان از روستا به دلایل مختلف
۲۹	۱/۵۶۰	۶/۲۹	۴/۰۱۷	نیاز به نیروی کار خانوادگی زیاد و همکاری همه اعضای خانواده
۳۰	۱/۶۷۰	۶/۵۶	۳/۹۳۱	کاهش مشارکت زنان در فعالیت‌های دامداری به شیوه سنتی و معیشتی
۳۱	۱/۶۹۱	۵/۸۲	۳/۴۴۰	پایین بودن روحیه ریسک‌پذیری در بین دامداران
۳۲	۱/۶۹۲	۶/۷۰	۳/۹۶۰	گریز خانواده‌های روستایی به سبک و شیوه و فرهنگ زندگی شهرنشینی و ناهمخوانی آن با سبک سنتی زندگی روستا
۳۳	۱/۶۹۳	۵/۶۴	۳/۳۳۱	افزایش برنامه‌های بهداشت محیط روستا و مشکلات بهداشتی نگهداری دام در بافت کالبدی و مسکونی روستا
۳۴	۱/۸۳۰	۵/۸۸	۳/۲۱۱	رشد نیافتن آگاهی و دانش روستاییان در مورد شیوه‌های علمی روز دامداری

اصلاً (۰) خیلی کم (۱) کم (۲) متوسط (۳) زیاد (۴) خیلی زیاد (۵)

تحلیل عاملی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی

در این مطالعه هدف از انجام تحلیل عاملی اکتشافی، دسته‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی می‌باشد. تعیین و تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی با استفاده از آماره‌های KMO و آزمون بارتلت انجام شده است. مقدار KMO (۰/۷۲۶) و معنی‌داری آزمون بارتلت مقدار آماره ۳۹۱۰/۲۱۲ با سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) نشان داد که داده‌ها برای تحلیل عاملی بسیار مناسب هستند. یکی از موارد مهم در تحلیل عاملی، تعیین تعداد عوامل قابل استخراج است. در این مرحله تعداد عامل‌های استخراج شده با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آن‌ها برای چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم‌آباد تعیین و در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: عوامل استخراج شده با مقدار ویژه و درصد واریانس تبیین شده آن‌ها

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
۱	۳/۷۳۴	۱۰/۹۸۲	۱۰/۹۸۲
۲	۳/۳۶۳	۹/۸۹۱	۲۰/۸۷۳
۳	۳/۰۷۱	۹/۰۳۳	۲۹/۹۰۶
۴	۲/۸۲۱	۸/۲۹۷	۳۸/۲۰۳
۵	۲/۶۰۴	۷/۶۵۹	۴۵/۸۲۶
۶	۲/۴۶۸	۷/۲۶۰	۵۳/۱۲۲
۷	۲/۲۹۱	۶/۷۳۷	۵۹/۸۵۹
۸	۲/۱۰۰	۶/۱۷۷	۶۶/۰۳۷
۹	۱/۸۵۱	۵/۴۵۵	۷۱/۴۸۲

طبق نتایج به دست آمده از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی، در ۹ عامل دسته‌بندی شدند. که این ۹ عامل در مجموع ۷۱/۴۸۲ درصد از واریانس کل را تبیین نمودند. عامل دسترسی کم به غذای دام در بین دامداران به‌عنوان عامل اول و مهم‌ترین عامل، با مقدار ویژه ۳/۷۳۴، به تنهایی حدود ۱۰/۹۸۲ درصد از واریانس کل را تبیین نمود. سایر عوامل نیز به ترتیب اهمیت شامل تأمین اعتبارات و مشکلات قیمتی، کاهش کمی و کیفی نیروی انسانی، تکنولوژی پایین دامدارهای سنتی، تغییر سبک زندگی تولیدکنندگان، مشکلات آموزشی-ترویجی، ضعف در بازاریابی، پشتیبانی ناکافی و خدمات ضعیف دامپزشکی بودند که به ترتیب ۹/۸۹۱، ۹/۰۳۳، ۸/۲۹۷، ۷/۶۵۹، ۷/۲۶۰، ۶/۷۳۷، ۶/۱۷۷ و ۵/۴۵۵ درصد از واریانس کل را تبیین نمودند. در جدول (۷) هر یک از عوامل و گویه‌های تشکیل دهنده آن‌ها قابل مشاهده می‌باشند.

جدول ۷: چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی، گویه‌ها و بار عاملی مربوطه

بار عاملی	متغیرها	نام عامل
۰/۸۴۶ ۰/۸۳۵ ۰/۸۲۹ ۰/۷۷۷ ۰/۷۳۷	واگذاری بیشتر مراتع روستاییان به منابع طبیعی و کمبود ظرفیت مراتع موجود تغییرات شدید آب و هوایی و تضعیف شدن مراتع و جایگاه چرای دام‌ها تضعیف مراتع به دلیل افزایش چرای دام و عدم تلاش برای احیای مراتع نداشتن زمین زراعی مناسب و کافی برای کشت علوفه و تهیه خوراک دام کاشت و تصرف مراتع توسط کشاورزان و روستاییان	دسترسی کم به غذای دام
۰/۷۷۹ ۰/۷۷۸ ۰/۷۳۹ ۰/۷۳۱ ۰/۷۲۰	پایین بودن قیمت تضمینی خرید محصولات گوشتی و لبنی از دامداران بالابودن قیمت خوراک دام بالا بودن نرخ بهره بانکی و مشکلات مربوط به تأمین ضمانت و وثیقه بانکی محدودیت واگذاری اعتبارات و تسهیلات بانکی به روستاییان کم‌درآمد نوسانات شدید قیمت محصولات دامی	تأمین اعتبارات و مشکلات قیمتی
۰/۹۰۱ ۰/۸۶۴ ۰/۸۵۵ ۰/۵۲۴ ۰/۳۴۶	رغبت پایین جوانان روستایی به شغل دامداری مهاجرت جوانان از روستا به دلایل مختلف عدم توانایی دامدار در نگهداری دام به دلیل کهولت سن پایین بودن روحیه ریسک‌پذیری در بین دامداران نیاز به نیروی کار خانوادگی زیاد و همکاری همه اعضای خانواده	کاهش کمی و کیفی نیروی انسانی
۰/۸۵۴ ۰/۸۲۵ ۰/۶۵۲	نبود نژاد پرزاده متناسب با شرایط منطقه پایین بودن عملکرد دام بومی در تولید شیر و گوشت استفاده از خوراک‌های نامناسب و روش‌های سنتی در تغذیه دام‌ها	تکنولوژی پایین دامداری‌های سنتی
۰/۸۱۴ ۰/۶۸۳ ۰/۵۸۲	کاهش مشارکت زنان در فعالیت‌های دامداری به شیوه سنتی و معیشتی گریز خانوادگی روستایی به سبک و فرهنگ زندگی شهرنشینی و ناهمخوانی آن با سبک سنتی زندگی روستا افزایش برنامه‌های بهداشت محیط روستا و مشکلات بهداشتی نگهداری دام در بافت کالبدی و مسکونی روستا	تغییر سبک زندگی تولید کنندگان
۰/۸۳۴ ۰/۷۳۲ ۰/۷۳۴	توجه نداشتن اداره تولید دامی و ترویج به برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی رشد نیافتن آگاهی و دانش روستاییان در مورد شیوه‌های علمی روز دامداری عدم آشنایی دام‌داران با نهاده‌های خوراکی جدید	مشکلات آموزشی-ترویجی
۰/۸۵۳ ۰/۷۴۷ ۰/۶۴۷	ضعف توان مالی دامدار در خرید دام‌های با بازده اقتصادی بالا نبود بازار فروش مشخص و وجود واسطه‌ها در زمینه فروش محصولات دامی قاچاق دام زنده به کشور و عوارض ناشی از بیماری دام‌های قاچاق و نوسانات قیمتی	ضعف در بازاریابی
۰/۸۹۵ ۰/۶۳۳ ۰/۸۸۵	نبود صندوق حمایت از دامداران سخت بودن شرایط بیمه و پرداخت ضعیف خسارت‌های وارده به دامداران در دسترس نبودن دامپزشک و خدمات دامپزشکی	پشتیبانی ناکافی
۰/۶۷۶ ۰/۶۳۳ ۰/۵۷۴	تلفات بیش از حد دام‌ها به دلیل شیوع بیماری و عدم آگاهی دامداران از نوع بیماری و نحوه مبارزه با آن مشکل دسترسی به داروهای دامی و بالا بودن قیمت آن‌ها نبود مراکز اصلاح نژاد و آزمایشگاه‌ها مناسب در منطقه	خدمات ضعیف دامپزشکی

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس تقسیم‌بندی رایج می‌توان نظام دامداری کشور را به دو بخش سنتی و جدید تقسیم کرد، به عبارت دیگر دامداری به شیوه روستایی و عشایری و دامداری صنعتی قالب اصلی دامداری کشور ایران را تشکیل می‌دهد. دامداری سنتی از مهم‌ترین زیربخش‌های کشاورزی است که تولید کننده اساسی‌ترین مواد غذایی پروتئینی یعنی شیر و گوشت در ایران است. افزایش جمعیت و نیاز آن‌ها به محصولات پروتئینی و لبنی بیشتر سبب شده است که این بخش از جایگاه مهمی در کشور برخوردار باشد، اما از طرفی واحدهای دامداری سنتی در سال‌های اخیر با توجه به خشکسالی‌های پی‌درپی، تورم و افزایش قیمت نهاده‌های دامی، کمبود منابع مالی و مشکلات زیادی دیگر با محدودیت‌های جدی روبه‌رو می‌باشد، بنابراین در تحقیق حاضر با توجه به ضرورت موضوع، سعی شد تا چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای سنتی در شهرستان خرم‌آباد که از مناطق مستعد و اصلی تولیدات دامی استان لرستان بوده و اکثر واحدهای تولیدی دامپروری این شهرستان به صورت سنتی اداره می‌شوند مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد. نتایج حاصل از پژوهش در بخش رتبه‌بندی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی از نظر دامداران نشان داد که بالا بودن قیمت خوراک دام مهم‌ترین چالش فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی در منطقه مورد مطالعه می‌باشد که این عامل ممکن است ناشی از واردات رانتهی، نوسانات قیمت دلار، ضعیف عمل کردن شرکت پشتیبانی امور دام در عرضه تولید و کنترل قیمت نهاده‌های دامی باشد. حال با توجه به ثابت ماندن قیمت محصولات گوشتی و لبنی خریداری شده از دامداران و افزایش هزینه تمام‌شده تولید این واحدهای تولیدی با مشکلات شدید اقتصادی روبه‌رو می‌شوند. همچنین مانع پایین بودن قیمت تضمینی خرید محصولات گوشتی و لبنی از دامداران در رتبه دوم؛ و محدودیت واگذاری اعتبارات و تسهیلات بانکی به روستاییان کم‌درآمد در رتبه سوم موانع توسعه واحدهای دامداری سنتی در منطقه مشخص شدند. در بخش تحلیل عاملی چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی ۹ عامل شناسایی شد که این عوامل در مجموع بیش از ۷۱ درصد از واریانس کل را تبیین نمودند. این ۹ عامل استخراجی به ترتیب شامل موانع دسترسی کم به غذای دام، تأمین اعتبارات و مشکلات قیمتی، کاهش کمی و کیفی نیروی انسانی، تکنولوژی پایین دامدارهای سنتی، تغییر سبک زندگی تولید کنندگان، مشکلات آموزشی- ترویجی، ضعف در بازاریابی، پشتیبانی ناکافی و خدمات ضعیف دامپزشکی بودند. مانع دسترسی کم به غذای دام مهم‌ترین چالش فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی از دیدگاه دامداران شناخته شد؛ که با یافته‌های بیات و همکاران، (۱۳۹۰)، رضوان فر و همکاران، (۱۳۸۵) و (Tembo et al., 2014) هم‌خوانی دارد که این دسته از موانع که شامل گویه‌های واگذاری بیش‌تر مراتع روستاییان به منابع طبیعی و کمبود ظرفیت مراتع موجود، تغییرات شدید آب‌وهوایی و تضعیف شدن مراتع و جایگاه چرای دام‌ها و تضعیف مراتع به دلیل افزایش چرای دام و عدم تلاش برای احیای مراتع می‌باشد که نتیجه‌ی ورود دام بیش از حد ظرفیت به مراتع،

خشکسالی‌های مکرر در سالیان اخیر، عدم مدیریت صحیح مراتع روستایی و عوامل دیگر از این دست می‌باشد، که این چالش‌ها مشکلات زیادی را در زمینه مدیریت واحدهای دامداری سنتی به همراه خواهند داشت. دومین دسته از موانع استخراج شده در این تحقیق شامل تأمین اعتبارات و مشکلات قیمتی و به ویژه پایین بودن قیمت تضمینی خرید محصولات گوشتی و لبنی از دامداران و نوسانات شدید قیمت محصولات دامی از چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی می‌باشد؛ که با نتایج پژوهش (Chagunda *et al.*, 2015) و (Numba *et al.*, 2011) مطابقت دارد؛ که این موانع ناشی از اعمال نشدن قیمت مصوب شیر خام، افزایش قیمت دلار در بازار، واردات رانتهی نهاده‌های دامی در کشور می‌باشد. همچنین با توجه به افزایش نقدینگی در کشور، سرمایه در گردش به طرف بازار خواهد رفت و بانک‌ها تمایلی به ارائه تسهیلات و وام‌های با نرخ سود پایین به دامداران را ندارند و دامدار مجبور است به صندوق‌ها با بهره‌های بالا رو بیاورد که این چالش‌ها باعث بروز مشکلاتی از قبیل اختلال در تنظیم قیمت‌ها در بازار و بالا بودن هزینه‌های تولید به گونه‌ای که در برخی شرایط برای تولیدکننده هیچ‌گونه صرفه اقتصادی را ندارد، شده است. سومین دسته از مهم‌ترین موانع مشخص شده در پژوهش حاضر، چالش کاهش کمی و کیفی نیروی انسانی در بخش دامپروری بود. این موانع شامل مواردی چون رغبت پایین جوانان روستایی به شغل دامداری، مهاجرت جوانان از روستا به دلایل مختلف و نیاز به نیروی کار خانوادگی زیاد و همکاری همه اعضای خانواده می‌باشد؛ که با نتایج بورخانی و حسینی، (۱۳۹۵) و قورچی و قره باشی، (۱۳۹۰) مطابقت دارد. این مشکل که می‌تواند به دلیل نگرش منفی جوانان به شغل دامداری، عدم بهره‌گیری از فناوری‌های جدید و مناسب جهت نیاز کمتر به افراد خانواده، منزلت اجتماعی پایین شغل دامداری و چوپانی و وجود مشاغل کم زحمت‌تر نسبت به مشاغل روستایی در شهر باشد باعث سپرده شدن شغل دامداری به افراد مسن روستا خواهد شد؛ که در نتیجه از جمله چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی می‌باشند. چهارمین دسته از موانع استخراج شده، در این تحقیق چالش تکنولوژی پایین دامدارهای سنتی بود که شامل نبود نژاد پربازده متناسب با شرایط منطقه، پایین بودن عملکرد دام بومی در تولید شیر و گوشت و استفاده از خوراک‌های نامناسب و روش‌های سنتی در تغذیه دام‌ها می‌باشد؛ که با نتایج تحقیقات (Banda *et al.*, 2011) و (Tebug, 2012) مطابقت دارد. اگرچه در این تحقیق موانع مدیریتی در دسته‌های میانی این طبقه‌بندی قرار گرفته است اما بدون شک یکی از اساسی‌ترین راهکارهای مدیریت واحدهای دامداری در هر منطقه‌ای عوامل مدیریتی می‌باشد. تنوع اقلیمی متفاوت در مناطق مختلف کشور ایجاب می‌کند که نژاد پربازده متناسب با اقلیم هر منطقه به همراه توصیه‌های پرورشی به دامداران معرفی شوند. در راستای ضرورت پرورش نژادهای مناسب و سازگار با هر اقلیم، تأسیس مراکز اصلاح نژاد و آزمایشگاه تخصصی به عنوان اصلی مهم در توسعه صنعت دامپروری هر منطقه به شمار می‌آید. همچنین عملکرد پایین دام‌های بومی در تولید شیر و گوشت، عدم استفاده دامداران از نهاده‌های جدید دامی و نبود استراتژی اصلاح نژاد دام در

کشور، بی‌شک سبب پایین آمدن راندمان تولید در واحدهای دامداری می‌شود؛ که عدم توجه به اجرای این مهم سبب هدر رفت منابع و تحمیل زیان‌های مالی زیادی به دامداران می‌شود. پنجمین دسته از موانع استخراج شده، چالش تغییر سبک زندگی تولیدکنندگان بود که با نتایج یافته‌های بیات و همکاران، (۱۳۹۰) و (Cheruiyot and Otieno, 2017) مطابقت دارد. این عامل شامل مواردی چون کاهش مشارکت زنان در فعالیتهای دامداری به شیوه سنتی و معیشتی و گرایش خانواده‌های روستایی به سبک و شیوه و فرهنگ زندگی شهرنشینی و ناهمخوانی آن با سبک سنتی زندگی روستا می‌باشد. مطالعات انجام شده در زمینه مشارکت زنان در فعالیتهای مختلف بیانگر آن است که زنان با داشتن توان و تجربه نقش تعیین‌کننده‌ای در فعالیتهای مختلف کشاورزی و دامپروری دارند بررسی‌ها از حضور مؤثر آن‌ها در اقتصاد و تولید خبر می‌دهند، با توجه به اینکه شغل دامداری نیاز به همکاری تمامی افراد خانواده و نیروی کار زیادی را طلب می‌کند و همچنین در نتیجه تغییر سبک زندگی روستاییان و نزدیک شدن به سبک زندگی شهری، می‌توان گفت این شرایط دامداران روستایی را مجبور به ترک این حرفه خواهد کرد. ششمین دسته از موانع استخراج شده، مشکلات آموزشی- ترویجی بود که با نتایج یافته‌های میرزایی و زیبایی، (۱۳۹۲)، (Cheruiyot and Otieno, 2017) و (DAFF, 2012; Banda *et al.*, 2011; Chinogaramombe *et al.*, 2008) مطابقت دارد. این عامل شامل بر مواردی چون توجه نداشتن اداره تولید دامی و ترویج به برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی و عدم آشنایی دامداران با نهاده‌های خوراکی جدید می‌باشد. در صورتی که به نیازهای آموزشی دامداران روستایی توجه لازم نشود و آموزش‌های ارائه‌شده هماهنگ نباشد موجب عدم آشنایی دامدار با نهاده‌های جدید دامی، افزایش ریسک تولید و در نهایت عدم رغبت به شغل دامداری در آینده خواهد شد. هفتمین دسته از موانع استخراج در این تحقیق چالش‌های اقتصادی- مالی و به ویژه پایین بودن قیمت تضمینی خرید محصولات گوشتی و لبنی از دامداران، نوسانات شدید قیمت محصولات دامی از موانع مدیریت واحدهای دامداری سنتی می‌باشد؛ که با نتایج پژوهش قورچی و قره باشی، (۱۳۹۰) و (Numba *et al.*, 2011)، (DAFF, 2012; Banda *et al.*, 2011) مطابقت دارد. این دسته از مشکلات، از آن جمله چالش‌هایی است که غالب محصولات کشاورزی با آن مواجه‌اند. بازار محصولات کشاورزی در ایران همواره با محدودیت‌ها و دشواری‌های ساختاری زیادی روبه‌رو بوده و سبب عدم بازدهی مناسب و ناتوانی در حصول نتایج مورد انتظار در این بخش می‌شود؛ زیرا قیمت نهاده‌ها، دارو و نیز هزینه خدمات دامپزشکی به صورت سالانه تغییر می‌کند که هزینه‌های دامدار را افزایش می‌دهد. علاوه بر این دامداری به مثابه حساب پس‌انداز بانکی برای مردم روستایی و عشایری است. بدین معنی که پول نقدی را در مواقع ضروری با فروش دام در اختیار وی قرار می‌دهد. همچنین بخش زیادی از مایحتاج روزمره زندگی آن‌ها از قبیل گوشت و مواد لبنی به طور مستقیم از دام تأمین می‌گردد، دامدار مجبور و ناچار هستند که تولیدات خود را در سریع‌ترین زمان ممکن به

بازار وارد و به فروش برسانند و دلالتان با علم به ضعف مالی دامداران، برای خرید محصولات دامدار به قیمت خیلی پایین اقدام کنند و دامدار هم به دلیل نیاز مالی و سایر مشکلات ذکر شده قیمت آن‌ها را می‌پذیرند. در نتیجه عوامل اقتصادی و مسائل مربوط به بازار یکی از چالش‌های فراروی مدیریت واحدهای دامداری سنتی است. هشتمین دسته از موانع استخراج شده، ضعف در بازاریابی بود که با نتایج یافته‌های میرزایی و زیبایی، (۱۳۹۲) و بورخانی و حسینی، (۱۳۹۵) مطابقت دارد؛ که شامل مواردی چون نبود صندوق حمایت از دامداران و سخت بودن شرایط بیمه و پرداخت ضعیف خسارت‌های وارده به دامداران می‌باشد. در خصوص عدم رغبت دامداران به بیمه دام‌های خود و اینکه دامداران از عملکرد صندوق بیمه راضی نیستند می‌توان نتیجه گرفت که، عدم پرداخت به موقع غرامت، بالا بودن حق بیمه، برآورد پایین و پرداخت کم غرامت از جمله دلایلی است که نارضایتی دامداران را به همراه داشته و دامدار تمایلی به بیمه دام خود ندارد. علاوه بر این تعدد بیماری‌های دامی مختلف، دسترسی پایین دامداران به دامپزشکان مجرب و خسارت‌های ناشی از شرایط نامناسب نگهداری از دام در آخور و طویله و همچنین توزیع نامناسب و عدم ثبات قیمتی نهاده‌های تولید در بازار مسائل مهمی در مدیریت واحدهای سنتی دامداران محسوب می‌شوند؛ که می‌توان با حمایت از کشاورزان در قالب دستگاه‌های حمایتی چون بیمه دام و ایجاد صندوق حمایت از دامداران این مشکلات را تا حدودی کاهش داد. آخرین دسته از موانع نیز خدمات ضعیف دامپزشکی می‌باشد که در دسترس نبودن دامپزشک و خدمات دامپزشکی، مشکل دسترسی به داروهای دامی و بالا بودن قیمت آن‌ها و نبود مراکز اصلاح نژاد و آزمایشگاه‌ها مناسب در منطقه جز این دسته قرار دارند؛ و با نتایج همایونی بورخانی و حسینی، (۱۳۹۵) و (Cheruiyot and Otieno, 2017)، (Tembo et al., 2014) و (DAFF, 2012; Banda et al., 2008) مطابقت دارد. افزایش قیمت دارو، کمبود داروهای دامی در بازار، افزایش تلفات دامی به علت مصرف داروی تقلبی، خسارت شدید به واحدهای دامپروری به علت عدم تشخیص به موقع بیماری، دوری مراکز دامپزشکی و داروخانه‌های دامپزشکی از روستاها و عدم حضور دامپزشکان زن در روستاها و رغبت زیاد دامپزشکان به معاینه سگ و گربه در شهرها همگی به نوعی در ارتباط با خدمات دامپزشکی دارد. در نتیجه خدمات دامپزشکی یکی از مشکلات بخش دامپروری محسوب می‌شود که اغلب صاحب‌نظران آن را از جمله موانع اصلی توسعه دامپروری می‌دانند که در این تحقیق نیز جزو موانع مدیریت واحدهای دامداری سنتی می‌باشد. در راستای کاهش مشکلات واحدهای دامداری سنتی در شهرستان خرم‌آباد پیشنهادهای زیر را می‌توان ارائه نمود:

- ۱) صدور مجوز چرا به دامداران و کنترل دقیق پروانه‌های چرا، تأمین کمبود علوفه بهره‌برداران از منابع مختلف، ترویج بیمه خشک‌سالی مراتع و تغییر مدت فصل چرا با توجه به میزان بارندگی در سال را از راه‌های جلوگیری تضعیف مراتع و مقابله با خشک‌سالی در کوتاه‌مدت می‌باشد.

- (۲) با توجه به نوسانات قیمتی و عدم ثبات بازار، پیشنهاد می‌شود که برای خرید تولیدات دامی قیمت تضمین شده از سوی دولت تعیین گردد. برای هزینه‌های دامدار یارانه دولتی تعلق گیرد و دولت به تنظیم بازار به لحاظ حجم تولید اقدام نماید.
- (۳) برگزاری گردهمایی‌های ویژه روستاییان دامدار و دامداران، تشکیل نمایشگاه‌های ترویجی با حضور دامداران نمونه و متخصصین و تشکیل انجمن‌های منطقه‌ای دامداران، برای افزایش شناخت و ملاقات روستاییان دامدار باسواد با متخصصین و دامداران نمونه بکار گرفته شود.
- (۴) حمایت دولت از طریق پرداخت تسهیلات کم بهره برای خرید ماشین‌آلات، نهاده‌های دامی، دارو و یا اختصاص دادن نهاده یارانه‌ای به دامداران و اتخاذ سیاست‌های حمایتی دیگر مانند گسترش پوشش بیمه به تمامی دامداران می‌تواند به مدیریت بهینه‌ی واحدهای دامداری سنتی کمک کند.
- (۵) ضروری است مراکز تحقیقاتی و اصلاح نژاد با انجام نیازسنجی، نیازهای فنی دامداران را برای مدیریت بهتر واحدهای سنتی روستایی شناسایی و در این زمینه اقدام به اصلاح نژاد دام‌های بومی و اصیل و سازگار با محیط منطقه نمایند. تا علاوه بر افزایش میل و رغبت دامداران برای افزایش تولید در واحد خود، به بالا رفتن قدرت ریسک‌پذیری دامداران در زمینه بهره‌گیری از نهاده‌های جدید دامی کمک شود.
- (۶) با توجه به اینکه قیمت خرید تضمینی شیر در سطح ملی تعیین می‌شود، پیشنهاد می‌گردد پیش از تعیین و تصویب قیمت هرساله هزینه‌های تولید واحدهای سنتی روستایی توسط سازمان جهاد کشاورزی مورد تحلیل قرار گرفته و قیمت‌های پیشنهادی با توجه به نرخ تورم سالانه و افزایش هزینه نهاده‌های تولید، به شورای اقتصاد اعلام گردد.
- (۷) با توجه به نتایج مطالعات می‌توان گفت که بالا بودن سواد، در میزان آگاهی و نگرش فرد نسبت به پذیرش و ادامه شغل دامداری اثر مثبت دارد؛ بنابراین، آموزش به طور گسترده، مداوم و آگاه کردن بهره‌برداران از همه جهات مرتبط با شغل دامداری مؤثر خواهد بود.
- (۸) اگر دولت بتواند از طریق مختلف انگیزه لازم را برای دامداران جهت تمرکز بر دامداری ایجاد کند، در این صورت با تقویت توانایی‌های مدیریتی دامدار می‌توان انتظار داشت که به سوی روش‌های تولیدی و دام‌های پربازده، خطرپذیرتر و پرسود حرکت کرد. کشاورزان دامداران سنتی و روستایی نیاز به بنیة قوی دارند تا بتوانند از عهده هزینه‌های تولید برآیند، تسهیل اعتبارات به دامداران، پرهیز از کاغذبازی و افزایش وام به ازای هر رأس دام از جمله عواملی است که می‌تواند موجبات افزایش رغبت دامداران را فراهم کند.

- ۹) با توجه به اینکه یکی از مشکلات عمده دامداران عدم ثبات و نبود بازار مشخص برای فروش محصولات می‌باشد، بنابراین تشکیل تعاونی‌های تولیدی و ایجاد اتحادیه مشترک بین این تعاونی در منطقه به منظور اجرای هماهنگی در امور سیاست خرید تضمینی و حذف واسطه‌ها و دلال‌ها توصیه می‌شود.
- ۱۰) نظارت در مورد ساخت و قیمت، ورود و صدور فروش انواع داروی سرم، واکسن و مواد بیولوژیکی مخصوص دام و صدور پروانه برای اشتغال به کار تهیه و ترکیب و فروش داروهای ساده، مرکب، واکسن‌ها، سرم‌ها، مواد بیولوژیکی، مواد ضدعفونی، سموم و مواد دیگری که به اشکال مختلف مورد مصرف دامپزشکی قرار می‌گیرد.
- ۱۱) تأسیس و توسعه شبکه‌های دامپزشکی، همچنین تربیت کادر فنی در مناطق و مراکز دامداری کشور و صدور پروانه تأسیس بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های دامپزشکی، همچنین اشتغال به مایه‌کوبی و درمان دام و سیاست‌گذاری و مدیریت تأمین وسایل و لوازم فنی، دارو، واکسن‌ها، سرم‌ها، مواد بیولوژیکی، سموم و مواد ضدعفونی مربوط به مبارزه با بیماری‌های دامی.

منابع:

- الهوئسی، م. ا.، زرافشانی، ک. و رحیمی، م. (۱۳۹۶). تحلیل وضعیت امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور در شهرستان روانسر. *فصلنامه علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، جلد ۱۳ شماره ۱، صص ۱۶۰-۱۴۵.
- بورخانی، ف. و م. حسینی. (۱۳۹۵). تحلیل مشکلات و محدودیت‌های دامداران عشایر، مورد: روستای توچال شهرستان پاکدشت، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، سال چهارم، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۴، پیاپی ۱۴، صفحات ۱۰۴-۸۳.
- بیات، ن.، رستگار، ا.، خراسانی، م. و قنبری‌نسب، ع. (۱۳۹۰). شناخت و تحلیل عوامل مؤثر بر رکود اقتصاد دامداری در نواحی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای پریدر و مهدویه- شهرستان ملایر)، *پژوهش‌های روستایی*، سال دوم، شماره چهارم، صص ۱۸۱-۱۵۳.
- رضایی، م. و باقری، ا. (۱۳۹۰). تحلیل سازه‌های تأثیرگذار بر پذیرش فناوری‌های دامپروری در میان گاوداران استان اردبیل. *فصلنامه علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، جلد ۷ شماره ۱، صص ۸۸-۷۵.
- رضوان فر، ا.، ویسی، ه. و شفیعی، ف. (۱۳۸۵). گروه‌بندی استان‌های مختلف از نظر ظرفیت دام‌پروری به‌منظور منطقی کردن ارائه خدمات پشتیبانی، *روستا و توسعه*، صص ۱۹-۱.
- شفیعی، ل. (۱۳۹۳). بررسی نیازهای آموزشی زنان روستایی در تولید شیر بهداشتی در گاوداری‌های سنتی شهرستان بم، *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۴۵، شماره ۴، صص ۷۲۴-۷۱۵.

قره باش، ا. و تقی قورچی، م. (۱۳۹۰). ضرورت توسعه دامپروری صنعتی در شمال استان گلستان، همایش منطقه‌ای

دانش‌محور در مدیریت پایدار کشاورزی و منابع طبیعی، صص ۶-۱.

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی- استان لرستان

۱۳۹۵.

Alexandratos, N., J. Bruinsma, J., (2012). World agriculture towards 2030/2050: the 2012revision. ESA Working Paper No. 12-03. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.

Baiphethi, M. N., and Jacobs, P. T. (2009). The contribution of subsistence farming to food security in South Africa. *Agrekon*, 48(4), 459-482.

Bakhsi. J.A (2004). Effect of education on milk quality in Bam and Shahrabak City. *Journal of Kavosh*, 8(3)32-34. (In Farsi).

Baldi, A., and Gottardo, D. (2017). Livestock production to feed the planet. Animal protein: a forecast of global demand over the next years. *Relations 5 (1)*: 65-71.

Banda, L. J., Kamwanja, L. A., Chagunda, M. G. G., Ashworth, C. J., and Roberts, D. J. (2012). Status of dairy cow management and fertility in smallholder farms in Malawi. *Tropical animal health and production*, 44(4), 715-727.

Bayat, N., Rastgar, E., Khorasani, M.A., and Ghanbarinasab, A. (2011). Identify and analyze the factors affecting the economic recession livestock in rural regions. *Rural Research Journal*. 2(4): 153-181. (In Persian).

Chagunda, M. G., Mwangwela, A., Mumba, C., Dos Anjos, F., Kawonga, B. S., Hopkins, R., and Chiwona-Kartun, L. (2015). Assessing and managing intensification in smallholder dairy systems for food and nutrition security in Sub-Saharan Africa. *Regional Environmental Change*, 16(8) 2257-22671-11.

Cheruiyot, M., and Otieno, M. (2017). Factors Influencing Milk Production Project Among Small Scale Dairy Farmers in Bomet East Sub County, Bomet County, Kenya. *International Journal of Latest Research in Engineering and Technology (IJLRET)*. Volume 03 - Issue 09. PP. 01-23.

Chinogaramombe, G., Muchenje, V., Mapiye, C., Ndlovu, T., Chimonyo, M., and Musemwa, L. (2008). Challenges for improving smallholder dairy production in the semiarid areas of Zimbabwe. *Crops*, 7, 0-3.

DAFF: Directorate Department of Agriculture Forest and Fisheries, economic services (2012). Food security. Department of Agriculture Forest and Fisheries, Pretoria, South Africa.

FAO, (2009). The state of food and agriculture: livestock in the balance. The State of Food and Agriculture. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2014). the State of Food Insecurity in the World 2014. Strengthening the enabling environment for food security and nutrition. FAO, Rome.

FAO, (2015). In: Rapsomanikis, G. (Ed.), the Economic Lives of Smallholder Farmers: An Analysis Based on Household Data from Nine Countries. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.

FAO, (2018). Shaping the future of livestock: sustainably, responsibly, and efficiently. The 10th Global Forum for Food and Agriculture (GFFA). Food and Agriculture Organization of the United Nations, Berlin.

Hassen, I.W., Dereje, M., Minten, B., Hirvonen, K. (2016). Diet transformation in Africa: the case of Ethiopia. *Ethiopia Strategy Support Program. IFPRI*.

Herrero, M., Grace, D., Njuki, J., Johnson, N., Enahoro, D., Silvestri, S., Rufino, M.C. (2013) a. The roles of livestock in developing countries. *Animal*. 7, 3–18.

Herrero, M., Havlik, P., Mcintire, J., Palazzo, A., Valin, H., (2014). African Livestock Futures *UNSIC: United Nations System Influenz, Coordination*, Geneva, Switzerland, 118 p.

IFAD,(2015). Smallholder Livestock Develop: Scaling Up Note. *International Fund for Agricultural Development*, Rome, Italy.

Mayberry, D., Ash, A., Prestwidge, D., Godde, C.M., Henderson, B., Duncan, A., Blummel M., Ramana Reddy, Y., Herrero, M. (2017). Yield gap analyses to estimate attainable bovine milk yields and evaluate options to increase production in Ethiopia and India. *Agric. Syst.* 155, 43–51.

Mirzaei, N., and Zibaei, M. (2013). Policy assessments cope with drought in support of nomadic communities. *Journal of Agricultural Economics and Development*. 27(2): 84-94. (In Persian).

Numba C, Samui KL, Pandey GS, Hang'ombe BM, Simuunza M, Tembo G, Muliokela SW (2011). Economic analysis of the viability of smallholder dairy farming in Zambia. *Livest Res Rural Dev* 23(6). <http://www.lrrd.org/lrrd24/4/mumb24066.htm>.

Tebug, S. F. (2012). Smallholder dairy farming in Northern Malawi: husbandry practices constraints and prevalence of major production and zoonotic diseases. *Selbstverl. Des Inst. für, Tierzucht und Tierhaltung der Christian-Albrechts-Univ. zu Kiel*.

The World Bank, (2007). Agriculture for Development: World Development Report 2008. The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington DC.

Tembo, G., Tembo, A., Goma, F., Kapekele, E., and Sambo, J. (2014). Livelihood Activities and the Role of Livestock in Smallholder Farming Communities of Southern Zambia. *Open Journal of Social Sciences*, 2(04), 299.

UN, (2017). World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York, USA.

Van den Berg, J. (2013). Socio-economic factors affecting adoption of improved agricultural practices by small scale farmers in South Africa. *African Journal of Agricultural Research*, 8(35), 4490-4500.

Van Ittersum, M.K., Van Bussel, L.G.J., Wolf, J., Grassini, P., Van Wart, J., Guilpart, N., Claessens, L., De Groot, H., Wiebe, K., Mason-D'croz, D., Yang, H.S., Boogaard, H., Van Oort, P.A.J., Van Loon, M.P., Saito, K., Adimo, O., Adjei-Nsiah, S., Agali, A., Bala, A., Chikowo, R., Kaizzi, K., Kouressy, M., Makoi, J.H.J.R., Ouattara, K., Tesfaye, K., Cassman, K.G., (2016). Can sub-Saharan Africa feed itself? *PNAS* 113, 14964–14969.

WHO, 2003. Availability and changes in consumption of animal products [Online]. Available: <http://www.who.int/nutrition/topics/3_foodconsumption/en/index4.html>, (Accessed 12 March 2018).

Challenges to the management of traditional livestock units in Khorramabad city

H. Mikhak¹, M. Rahimian*² and Z. Asadporian³

1&3) Gradated of Rural Development., Faculty of Agriculture, Lorestan University.

2) Assistant Professor of Agricultural Economics and Rural Development, Lorestan University.

*Correspondence author: Rahimian.m@lu.ac.ir

Received Date: 2018/10/10

Accepted Date: 2019/01/13

Abstract

The livestock sector, as one of the sub-sectors of agriculture, plays a major role in food security in the community. Contrary to the high level of production in the country's economy as a whole and in the agricultural economy, the producers of this sector have not been particularly respected by the researchers. In this research, the purpose of this study was to investigate the obstacles to development of traditional livestock units in Khorramabad city. The statistical population included rural dairy farmers in Khorramabad city (N = 12014) in the year 1396-97. From farmers' society, 175 people were selected using the Cochran formula as sample size. Then, ranchers were selected by multi-stage sampling method and the required data were collected by a questionnaire. Based on the results of exploratory factor analysis, the barriers to the development of traditional livestock units in Khorramabad County ranked respectively in nine categories; (1) environmental obstacles to agriculture; (2) credits; prices; (3) family-oriented attitudes; (4) management; (5) socio-cultural; (6) educational-skill; (7) economic-financial; (8) support; Included. These factors were able to explain 71.48% of the total variance.

Keywords: Animal husbandry, Livestock subdivision, Traditional animal husbandry barriers and Factor analysis